Heeft boompjes trekken meer voordelen? Of nadelen?

Ken Giller & Ruud Beringen

Begin september is de tijd dat veel vrijwilligers in Mooi Binnenveld de opslag van jonge boompjes verwijderen: het zogenaamde “boompjes trekken”. De bedoeling is om te voorkomen dat het Binnenveld in een wilgenbos verandert; maar heeft het trekken van boomzaailingen nog meer positieve of negatieve effecten?

Het enthousiasme voor “boompjes trekken” is groot. Dit jaar hebben meer dan 40 vrijwilligers een middag besteed aan het verwijderen van opslag van jonge boompjes. Ook de ‘hooiploeg’ is gemobiliseerd om, samen met onze beheerders, jonge wilgen en elzen te verwijderen op plekken waar dat niet gewenst is.

Dit jaar wijzen een aantal waarnemingen erop dat het verwijderen van jonge boompjes mogelijk nog andere voordelen heeft. Een plantensoort die bijzondere aandacht verdient, is het Melkviooltje (*Viola stagnina*), een zeer zeldzame soort, die als bedreigd op de Rode Lijst staat[1]. Het is een karakteristieke soort voor blauwgrasland[2]; één van de vegetatietypen die zich hopelijk in Mooi Binnenveld zal ontwikkelen.

In Mooi Binnenveld kwam het Melkviooltje in de eerste jaren na het afgraven van de grond veel voor, maar de populatie is sindsdien geleidelijk afgenomen[3]. Begin jaren 90 is Melkviooltje na lange afwezigheid ook opgedoken op slootkanten in de Veenkampen[4,5] en in 2002 na afgraven van de bovengrond in de Bennekomse hooilanden[6]. In Mooi Binnenveld is maaisel opgebracht uit de Bennekomse Meent, waar de soort ook voorkomt, maar Melkviooltje is ook verschenen in percelen waar geen maaisel uit de Bennekomse Meent is opgebracht. Weeda[2]) vermeldt de observaties in het befaamde Engelse natuurreservaat “Wicken Fen” waar in 1982, na meer dan 60 jaar afwezigheid, vele duizenden exemplaren van Melkviooltje vanuit de zaadbank ontkiemden op een plek waar struikgewas was gerooid. Het lijkt dus aannemelijk dat Melkviooltje Mooi Binnenveld heeft gekoloniseerd vanuit de zaadbank in de grond – wat opmerkelijk is, gezien het feit dat er zoveel grond is afgegraven (20 cm of meer).

Het Melkviooltje is een weinig concurrentiekrachtige pioniersoort, die zich vestigt op onbegroeide, kale plekken en zich alleen kan handhaven in een lage, open vegetatie. Zodra de plant geworteld is, heeft het ‘ondergrondse uitlopers’ die kunnen helpen met de verspreiding van de soort bij bodemverstoring. Maar het lijkt af te sterven zodra er een dichte grasmat ontstaat, wat betekent dat de populatie in Mooi Binnenveld waarschijnlijk zal afnemen als er door bodemverstoringen of hoge waterstanden geen nieuwe pioniermilieu’s ontstaan.

Tijdens de vegetatieonderzoeken van dit jaar groeide Melkviooltje verspreid in een open vegetatie tussen voor blauwgraslanden karakteristieke soorten als Blauwe zegge, Blauwe knoop, Pijpenstrootje, Geelgroene zegge, Stijve oogentroost en Klokjesgentiaan. De bedekking van de vegetatie was gering, zodat tussen de planten de venige bodem goed zichtbaar was (zie Foto 1). We hebben ook een ochtend besteed aan het verzamelen van zaad van Melkviooltje voor het ‘levend archief’[7] (Foto 2) – een initiatief dat zich actief inzet

voor het opzetten van een nationale zadenbank voor inheemse wilde planten –, waar verschillende mensen van Mooi Binnenveld bij betrokken zijn. Eén van de plekken waar we zaad verzameld hadden, was precies daar waar de vrijwilligers later in het seizoen druk bezig waren met het verwijderen van jonge boompjes, zodat we hen konden laten zien hoe overvloedig het Melkviooltje daar voorkomt. Kale plekken vormen niet alleen voor het Melkviooltje ideale vestigingsmilieu's; ook wilgen vestigen zich vooral op onbegroeide plekken waar 's winters lang water heeft gestaan.

Al met al lijkt het aannemelijk dat het verwijderen van jonge boompjes en de bodemverstoring die hiermee gepaard gaat, een rol kunnen spelen bij het in stand houden van de populatie Melkviooltjes. Natuurlijk heeft de bodemverstoring bij het uittrekken van jonge boompjes mogelijk ook negatieve effecten. Het stimuleert waarschijnlijk de mineralisatie van het veen, waardoor voedingsstoffen vrijkomen en snel groeiende concurrentiekrachtige soorten, zoals Tandzaden de overhand krijgen of zich vestigen op nieuw ontstane open plekken. Maar de invloed van boompjes trekken op de mineralisatie valt waarschijnlijk in het niet bij de mineralisatie veroorzaakt door de lage grondwaterstanden van de recente droge zomers.

De belangrijkste reden om jonge boompjes te verwijderen blijft het behoud van het open landschap en het ontwikkelen van hooiland- en moerasvegetaties met alle planten, insecten, vogels en andere dieren die hierin thuishoren. Het is goed om te weten dat al dat harde gezwoeg ook in het voordeel van het Melkviooltje kan werken.

En hoewel we bij het inventariseren en het verzamelen van zaden honderden Melkviooltjes hebben gezien, hebben we ze nog nooit zien bloeien omdat we, vanwege de broedvogels, pas na de bloeitijd kunnen inventariseren. Maar Thomas Kroon, onze beheerder, heeft aangegeven dat we misschien komend jaar een speciale toestemming krijgen om in april vlak langs het pad bloeiende Melkviooltjes mogen bewonderen!

23/11/2026

Foto 1: Melkviooltje in Mooi Binnenveld. De bedekking van de vegetatie was laag zodat tussen de planten de venige bodem goed zichtbaar was. Stijve oogentroost op de achtergrond.

Foto 2. Zaad van Melkviooltje verzamelen voor het levend archief

1. Verspreidingsatlas 2026, https://www.verspreidingsatlas.nl/1541
2. Weeda, E.J. (2002). Melkviooltje (*Viola persicifolia* Schreber)[8] in Nederland in verleden en heden. 2. Vergelijking met gegevens van elders en een historische interpretatie'. *Stratiotes,* **24:** 3-12. (https://natuurtijdschriften.nl/pub/1011203/STRAT2002024001001.pdf).
3. Beringen, R., K. Giller, I. Jansonius, H. Kloen, F. Koomen, E. Simons, W. van Dijk & F. van der Zee (2025). SNL-soortkartering Flora Binnenveldse hooilanden 2025, Gebiedsdeel Stichting Mooi Binnenveld. Stichting Mooi Binnenveld.
4. Dorp, D. van (1993). Zaaddispersie: een onderbelicht proces in het herstelbeheer. De Levende Natuur **94**(6): 205–209. (https://natuurtijdschriften.nl/pub/494861/DLN0942052096.pdf).
5. Weeda, E.J. (2001). Melkviooltje (*Viola persicifolia* Schreber) in Nederland in verleden en heden. 1. Variëteiten, voorkomen, standplaats en plantensociologische positie. Stratiotes, **23:** 73-103. (https://natuurtijdschriften.nl/pub/1011202/STRAT2001023001007.pdf).
6. Sanders, G. & G. Bax. (2005). Bennekomse Meent en Bennekomse Hooilanden. Inventarisatie van een bestaand en een potentieel blauwgrasland. Natura **102**(4):104-107. (https://natuurtijdschriften.nl/pub/642353/Natura2005102004003.pdf).
7. https://hetlevendarchief.nl/
8. De wetenschappelijke naam *Viola persicifolia* Schreber is vervangen door de naam *Viola stagnina* Kit.